(1) पेज = 8 संवत 1885 लेखक रत्नचंद
विधुद्धमोतिरे 20×12.5×0.1 c.m
ओ श्री गणेशायनमः भगव-प्राप्तिनः सर्वे ...
... ...
सं० 1885 कार्तिकवदि 6 थौमिलिखितमिदं रत्न
चंदेन नारदेन स्वपाठनार्थं

(2) पेज - (2-20/-19) 29×13.5×0.2 c.m.
त्रीब्रजीयेत ।। देवताल्या: पित्रय्या: महायोग
त्रस्वच नयः ... ...
प्रमादाजनुर्वतांकर्मा प्रचवेताद्वरे प्रयतस्म

(3) श्रीमतेरामानुजायनमः तत्वाविश्वेश्वरसांवृत्त
... ...
केचनपंकजलोचनके रूप्यायैवपर्पटाग्रंते
पेज = 5 32×13×0.1 c.m

(4) भागवत भाषा - हिन्दी पेज = 2
14.3×11.3×0.1 c.m
CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA
ॐ हृदयाय नमः । हुमतारोकारम भगत है

जी मानोवचन हमार ... ...

... ...

अथारुहोशुकश्री भागवत: विचार इति
श्री शुकदेव जी

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

अ॰मा॰ ॐ श्रीगणेशाय नमः॥ दाल्भ्य उवाच॥ भगवन्प्राणिनः स
१ र्वे विषरोगाद्युपद्रवैः॥ दुष्टग्रहोपघातैश्च सर्वकालमुप
द्रुताः॥१॥ आभिचारिककृत्याभिः स्पर्शरोगैश्च दारुणैः
सदा संपीड्यमानास्तु तिष्ठंति मुनिसत्तम॥२॥ केन कर्मवि
पाकेन विषरोगाद्युपद्रवाः॥ संभवंति न नृणां तन्मे यथावद्व
क्तुमर्हसि॥३॥ पुलस्त्य उवाच॥ व्रतोपवासैर्यैर्विष्णुर्नान्यज
न्मनि तोषितः॥ ते नरा मुनिशार्दूल ग्रहरोगादिभागिनः॥
४॥ यैर्न तत्प्रवणं चित्तं सर्वदैव नरैः कृतं॥ विषज्वरग्रहा
णां ते मनुष्या दाल्भ्य भागिनः॥५॥ आरोग्यं परमामृद्धिं म
नसा यद्यदिच्छति तत्तदाप्नोत्यसंदिग्धं परत्राच्युततोष
कृत्॥६॥ नाधीनाप्नोति न व्याधीन् न विषग्रहबंधनं कृत्या
स्पर्शभयं वापि तोषिते मधुसूदने॥७॥ सर्वदुःखाः समास्तस्य १

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

सौम्यास्तस्य सदाग्रहाः॥ देवानामप्यधृष्योसौ तुष्टोपस्य जनार्द-
नः॥८॥ यः समः सर्वभूतेषु यथात्मनि तथापरे॥ उपवासादिनायेन
तोष्यते मधुसूदनः॥९॥ तोषिते तत्र जायंते नराः पूर्णमनोरथाः॥ अ-
रोगाः सुखिनो भोगिनो भोक्तारो मुनिसत्तम॥१०॥ तेषां तु शत्रवो नैव स्पर्श-
रोगाभिचारिकं॥ ग्रहरोगादिकं चापि पापकार्यं न जायते॥११॥ प्रया-
हता निकृंतनस्य चक्रादीन्यायुधानि ते॥ रक्षंति सकलापद्भ्यो ये
न विष्णुरुपासितः॥१२॥ दानप्रकरणं॥ येर्नाराधितो गोविंदो ये नरा
दुःखभागिनः॥ तेषां दुःखाभिभूतानां यत्कर्तव्यं दयालुभिः॥१३॥ प-
श्यद्भिः सर्वभूतस्थं वासुदेवं महामुने॥ समस्तं शिविदीशांतं तन्मम
वृषशोषतः॥१४॥ पुलस्त्य उवाच॥ यद्वक्ष्यामि मुनिश्रेष्ठ समाहितमनाः
शृणु॥ रोगदोषाशुभहरं विघ्नोपद्रवनाशनं॥१५॥ एवं कृत्वा तु दिग्बंधं
तं॥१६॥ भिन्नचिंतयेत्॥ गृहीत्वा तु समूलाग्रान् कुशान्स्वच्छान् [illegible] रोगी
सर्वगात्राणि कुशाग्रैर्दल्भशांतिकृत्॥ कुशाग्रले

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१७ २ स्थितो वृत्वा कुशासने ध्येयो जनार्दनः ॥ कुशाग्रे शंकरं विंद्यात्
यो देवः कुशे स्थिताः ॥ रोजग्रहं दिशां नानां कुर्या वक्ष्यामि मे मां
कुर्मं वाराहं वामनं विष्णुं नरसिंहं तथैव च ॥ विष्णुभक्तो विशेषे
ण शुचिस्तद्गतमानसः ॥ ध्यात्वा समाहितो भूत्वा विष्णु नामा
नि विन्यसेत् ॥ नरसिंहं नमस्कृत्य शुचौ देशे कुशासने ॥ मंत्रै
रेतैर्यथालिंगं कुर्याद्दिग्बंधनादिकं ॥ पूर्वे नारायणः पातु
वारिजाक्षस्तु दक्षिणे ॥ प्रद्युम्नः पश्चिमे पातु वासुदेवस्तथोत्त
रे ॥ ईशान्यां भवतां विष्णुराग्नेय्यां तु जनार्दनः ॥ नैरृत्यां प
द्मनाभस्तु वायव्यां मधुसूदनः ॥ ऊर्ध्वं गोवर्धनधरो ध
रायां तु त्रिविक्रमः ॥ एताभ्यो दशदिग्भ्यश्च सर्वतः पातु के
शवः ॥ अंगुष्ठाग्रे तु गोविंदं तर्जन्यां तु महीधरं ॥ मध्यमा
यां हृषीकेशमनामिकायां त्रिविक्रमं ॥ कनिष्ठायां न्यसेद्विष्णुं राम २

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

करमध्ये तु माधवं ॥ करमूले स्थितो ब्रह्मा करांग्रे शंकरस्त
था ॥ एवं [illegible] कृत्वा करन्यासं पश्चादंगेषु विन्यसेत् ॥ प्रयागन्यासः
शिरसायां केशवं न्यस्य मूर्द्धि नारायणं न्यसेत् ॥ माधवं तु ललाटे तु गो
न्यसेत् [illegible] विंदं तु भ्रुवोः स्थितं ॥ चक्षुर्मध्ये न्यसेद्विष्णुं श्रवणे मधुसूदनं ॥ त्रिविक्रमं
कपोले तु वामनं कर्णमूलयोः ॥ दामोदरं दंतपंक्तौ श्रीधरं चिबुके त
था ॥ जिह्वायां वासुदेवं तु ताल्वोस्तु गरुडध्वजं ॥ उत्तरोष्ठे हृषीकेशं पद्म
नाभं तथाधरे ॥ वैकुंठं कंठमध्ये तु अनंतं नासिकोपरि ॥ दक्षिणे तु भुजे
विप्रा विन्यसेत्तु त्रिविक्रमं ॥ वामे भुजे महायोगं राघवं हृदि विन्यसेत्
३१ पीतांबरं तु जठरे हरिं नाभ्यां तु विन्यसेत् ॥ करे तु दक्षिणे विप्र ततः संक
र्षणं न्यसेत् ॥ ३२ ॥ वामे रिपुहरं विद्यात्कटिमध्ये जनार्दनं ॥ पृष्ठे [illegible] धरं
विद्यादच्युतं स्कंदमूलयोः ॥ ३३ ॥ वक्षःस्थले माधवं तु कंठयोर्योगशा
यिनं ॥ कुक्षौ पद्मधरं विद्यात्पार्श्वयोः केशवं न्यसेत् ॥ ३४ ॥ माधवं वाम
कुक्षौ तु दक्षिणे जलशायिनं ॥ स्वयंभुवं मेढ्रमध्ये तु वृषणे च गदाधरं
३५ ॥ चक्रायुधं जानुमध्ये जंघयोरच्युतं तथा ॥ गुल्फयोर्नरसिंहं तु पाद

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१५
२

वृष्टमिनोजसं ॥ ३६ ॥ अंगुल्यां श्रीधरं न्यस्य पंकजाक्षं हि
संधिषु ॥ विन्यसेच्चतथेवांतः करतो भुजनार्दनं ॥ ३७ ॥ आ
पादमस्तकं चैव रुक्मिणीवल्लभं न्यसेत् ॥ रोमकूपेगुडा
केशं कृष्णं मेदास्थिमज्जासु ॥ ३८ ॥ नखेषु माधवं न्यसेत् पाद चैव
तले च्युतं ॥ अपांतः करतो पीवं विन्यसेत् गुरुबोधमं ॥ ३९ ॥ अ
च्युतानंतगोविंदान्वातपित्तकफेषु च ॥ मनो बुद्धिरहंका
रे चित्ते चैव जनार्दनं ॥ ४० ॥ अभयं सर्वभूतेषु विष्णुलोकं स
गच्छति ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा साक्षान्नारायणो भवेत्
४१ ॥ तावद्विष्णुमयो तस्य यावत्किंचिन्न भाषते ॥ आत्मनश्च
परस्यापि विधिरेष उदाहृतः ॥ ४२ ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा
यत्कार्यमल्पं तद्विज ॥ बहुत्वेन तु कर्तव्यं सर्वसिद्धिविधा राम
यिना ॥ ४३ ॥ पूजाकाले तु देवस्य स्नानकाले तथैव च ॥ होम ३

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

कालेच कर्णेर्ज्वस्त्रिसंध्यासु चानित्यशः ॥ ५४ ॥ यात्राकाल
विशेषेण राजद्वारे तथैव च ॥ अपामार्जनकं न्यासं सर्वव्याधि
विनाशनं ॥ ५५ ॥ यद्यत्सुखकरं लोके तत्सर्वं प्राप्नुयान्नरः ॥ नि
र्मुक्तः सर्वमन्त्रैर्न भुवि विष्णुलोकं स गछति ॥ ५६ ॥ प्रतिसुविपुल
गात्रं रुक्मपात्रस्थमन्नं सुललितदधिखंडं पाणिना दक्षि
णेन ॥ कलशममृतपूर्णं वामहस्ते दधानं हरति सकलदुःखं
वामनं भावयेद्यः ॥ ५७ ॥ ॐ नमः परमार्थाय ॥ अपामार्जनस्तोत्र
मंत्रस्य पुलस्त्य ऋषिरनुष्टुप् छंदो नरसिंहो देवता हरा
ष्टकस्य दुरितानीति बीजं ॥ प्रच्युतानंतगोविंदेति शक्तिः ॥ त
तहाटककेशांतेति कीलकं ॥ ज्वलत्पावकलोचनेति कवचं
समस्ताखिलखितार्थ सर्वरोगप्रशमनार्थे विनियोगः ॥ ॐ म २
नमः परमार्थाय पुरुषाय महात्मने ॥ अरूपबहुरूपाय

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

प्र॰ व्यापिने परमात्मने ॥४७॥ निष्कलाय कायरुद्राय ध्यानयो
४ गरताय च ॥ नमस्कृत्य प्रवक्ष्यामि यत्तत्सिध्यतु मे वचः ॥४८॥ 8
वराहाय नृसिंहाय वामनाय महात्मने ॥ नमस्कृत्य प्रवक्ष्या
मि यत्तत्सिध्यतु मे वचः ॥४९॥ त्रिविक्रमाय रामाय वैकुंठाय
महात्मने ॥ नमस्कृत्य प्रवक्ष्यामि यत्तत्सिध्यतु मे वचः ॥५१॥
नारायणाय विश्वाय विश्वेशाय महात्मने ॥ नमस्कृत्य प्र
वक्ष्यामि यत्तत्सिध्यतु मे वचः ॥५२॥ वराहं नरसिंहं तु वामनं
विक्रमं मेव च ॥ नमस्कृत्य प्रवक्ष्यामि यत्तत्सिध्यतु मे वचः ॥५३॥
वाराह नरसिंहेश वामनेश त्रिविक्रम ॥ हयग्रीवेश सर्वेश
हृषीकेश हराशुभं ॥५४॥ अपराजित चक्राद्यैश्चतुर्भिः पर
मायुधैः ॥ अखंडितानुभावैस्त्वं सर्वदुःखहरो भव ॥५५॥ ह राम
रामुकस्य दुरितं दुःकृतं दुरुपार्जितं ॥ मृत्युबाधार्त्तिभयदं ४

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ऽरिष्टस्य च यमलार्जुनयोः ॥ ५५ ॥ परापध्यानसहितैः प्रयुक्तैश्चा
भिचारिकैः ॥ चैरस्पर्श महादोषं प्रयोगं जरयाजर ॥ ५६ ॥ ह
रये वासुदेवाय नमः कृष्णाय खड्गिने ॥ नमः पुष्करनेत्रा
य केशवायादिचक्रिणे ॥ ५७ ॥ नमः कमलकिंजल्कपीत
निर्मलवाससे ॥ महाहवरिपुस्कंधघृष्टचक्राय चक्रिणे
॥ ५८ ॥ दंष्ट्रोद्धृतक्षितिभृते त्रयीमूर्तिमते नमः ॥ महायज्ञवरा
हाय शेषभोगांकशायिने ॥ ६० ॥ तप्तहाटककेशान्तज्वल
त्पावकलोचन ॥ वज्राधिकनखस्पर्श दिव्यसिंह नमोस्तु ते
॥ ६१ ॥ सर्वदेवेश्वर सूक्ष्मो नाथ भयेभ्यः त्राहि लोचन ॥ प्रसादाभवदेवेशन
मोहि संनिहितैः सकाः ॥ ६२ ॥ नीदेहो नरकाग्नेस्तु दुःशांविदार्यविघ्नासुरा
न्दैत्यपतिं जघान ॥ सुदर्शनेन पद्मगदेशशंखं विभ्रत नृसिंहो
नुमसी मयाय ॥ ६३ ॥ काश्यपायातिह्रस्वाय ऋग्यजुःसामभूषिते
तुभ्यं वामनरूपायाक्रमते गां नमो नमः ॥ ६४ ॥ वराहाशेषदुष्टानि

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ग्र· सर्वपापफलानि च ॥ मर्द मर्द महादंष्ट्र मर्द मर्द च तत्फलं ॥ १४ ॥ न
५ रसिंह करालास्य दंतप्रोतानलोज्वल ॥ भंज भंज निनादेन दुष्टान्व
स्यार्त्तिनाशन ॥ १५ ॥ स्वग्रपत्नुः सामग भौमिर्वाग्नि वीमनकृपद्य
कू ॥ प्रशामं सर्वदुःखानि नयत्वस्य जनार्दन ॥ १६ ॥ त्रिपाद्भस्मप्र
हरणास्त्रिशिरा रक्तलोचन ॥ स मे प्रीतः सुखं दद्यात्सर्वामय
पतिर्ज्वरः ॥ १७ ॥ एकाहिकं द्व्याहिकं च तथा त्रिदिवसं ज्वरं ॥ चा
तुर्थिकं तथात्युग्रं तथैव सततं ज्वरं ॥ १८ ॥ दोषोत्थं संनिपातोत्थं त
थैवागंतुकं ज्वरं ॥ शमं नयाशु गोविंद छिंधि छिंधि छिंधि स्य वेदनां ॥ १९ ॥
नेत्ररोगं शिरोदुःखं दुःखं चोदरसंभवं ॥ अनुच्छ्वासमतिश्वास
परितापं सवेपथुं ॥ २० ॥ गुदघ्राणांघ्रिरोगांश्च कुष्ठरोगं तथा क्ष
यं ॥ श्वित्रादिनखजान्रोगान्त्वचिस्थान्तर्बहिःस्थितान् ॥ २१ ॥ का
मलादींस्तथा रोगान्प्रमेहांश्चातिदारुणान् ॥ भगंदरातिसारांश्च
मुखरोगांश्च गुल्मकान् ॥ २२ ॥ अश्मरीं मूत्रकृच्छ्रांश्च रोगा ५

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

नन्यां स्मदारगणान्॥ ये वातभ्रमवारोगा ये चापि रक्तगुल्मकाः
७४॥ कफेन्द्रवाश्च ये रोगा ये चान्ये सान्निपातिकाः॥ आगन्तुका
श्च ये रोगा लूता विस्फोटकादयः॥७५॥ ते सर्वे प्रशमं यान्तु वा
सुदेवापमार्जिताः॥ विलयं यान्तु ते सर्वे विष्णोरुच्चारणेन तु
७६॥ क्षयं गच्छन्तु चाशेषास्ते चक्राभिहता हरेः॥ अच्युतानंत
गोविंद नामोच्चारणभेषजात्॥ नश्यन्ति सकला रोगाः स
त्यं सत्यं वदाम्यहं॥ सत्यं सत्यं पुनः सत्यमुद्धृत्य भुजमुच्यते
७८॥ वेदशास्त्रात्परं नास्ति न देवः केशवात्परः॥ स्थावरं जंग
मं चैव तथैव कृत्रिमं विषं॥७९॥ दंष्ट्रोद्भूतं नखोद्भूतमाकाश
प्रभवं विषं॥ लूतादिप्रभवं यच्च विषमत्यन्तदुःखदं॥८०॥ शमं
नयतु तत्सर्वं कीर्तितोस्य जनार्दनः॥ ग्रहान्प्रेतग्रहांश्चैव
तथा वै डाकिनीग्रहान्॥८१॥ वेतालांश्च पिशाचांश्च गंधर्वान्

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१२ पदराहस्तान्॥ शाकुनी पूतनादींश्च तथा चैव नायकान्ग्रहा
६ न्॥८२॥ मुखमंडुलिकान्क्रूरान्रेवतीं वृद्धरेवतीं॥ पिंडकाख्या
न्ग्रहांश्चोग्रांस्तथा बालग्रहानपि॥८३॥ बालस्य विघ्नोत्थितं
हंतुं बालग्रहानिमान्॥ दृष्ट्वा नान्ये ग्रहाः केचिच्चैव बालग्रहाः
केचित॥८४॥ नरसिंहस्य ते दृष्ट्वा दग्धा यांतु दिशो दश॥ दंष्ट्रा
करालवदनो नरसिंहो महाबलः॥८५॥ ग्रहानशेषान्निःशे
षान्करोतु जगतो हि सः॥ नरसिंह महासिंह ज्वालामालो
ज्ज्वलाननः॥८६॥ ग्रहानशेषान्सर्वेश खाद खादाग्निलोच
न ये रोगा ये महोत्पाता यद्विषं ये महाग्रहाः॥८७॥ यानि च क्रू
रभूतानि ग्रहपीडाश्च दारुणाः॥ शस्त्रक्षते च ये दोषा ज्वाला
गर्दभकादयः॥८८॥ तानि सर्वाणि सर्वात्मन्परमात्मन्जना
र्दन॥ किंचिद्रूपं समास्थाय वासुदेवास्य नाशय॥८९॥ दि॥ राम
स्नासुदर्शनं चक्रं ज्वालामालातिभीषणं॥ सर्वदुःखप्रशमनं ६ 12

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

कुरु देव वराच्युत ॥ २० ॥ सुदर्शन महाज्वाल कोटिंदस्य क
र्भय ॥ श्रीदृशा घोरमहावेग छिंधि छिंधि छिंधि महा[illegible]ग्रहान्
२१ ॥ छिंधि घिवातं च पित्तं च छिंधि घिघोरं महाविषं ॥ छिंधि घिदाहं
च शोकं च निमेघ ज्वरगर्दभं ॥ २२ ॥ सुदर्शनस्य मंत्रेण ग्रहा
पीनु दिशो दश ॥ ॐ नमो भगवते भो भो सुदर्शन दुष्टं दारय दार
य दुरितं हन हन पापं मथ मथ हां हों हूं हूं आरोग्यं कुरु कुरु
स्वाहा ॥ २३ ॥ त्रैलोक्यभयकर्ता मा साधयज्जनार्दन ॥ प्राच्यां दि
शि प्रतीच्यां च दक्षिणोत्तरतस्तथा ॥ २४ ॥ दिवि ध्रुवांतरिक्षे च
पार्श्वतः पृष्ठतोग्रतः ॥ रक्षां करोतु भगवान् बहुरूपी जनार्द
नः ॥ २५ ॥ यथा विष्णुर्जगत्सर्वं सदेवासुरमानुषं ॥ तेन सत्येन
सकलं यन्मयोक्तं तथास्तु ते ॥ २६ ॥ यथा विष्णोस्मृते तेसंघः सर्पदा
नि ह्रियानवं ॥ तेन सत्येन सकलं दुःखमस्य प्रणश्यतु ॥ २७ ॥ य
था मायया विष्णुर्वेदे वेषु च गीयते ॥ तेन सत्येन सकलं यन्म

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१४ लोके तथा स्मृते ॥ ९८ ॥ यथा पवनो मेरो विष्णुर्वेदांतेष्वपि गीयते
७ तेन सत्येन सकलं पापं नश्यतो ... तथा स्मृते ॥ ९९ ॥ शांतिरस्तु शरी
रे चास्तु पुण्यरूपत्वमस्तु सर्वं च यत् ॥ वासुदेवशरीरेभ्यः कुशेभ्यः सं
मार्जितं मया ॥ १०० ॥ यत्पापं जन्मकोटिभिः [illegible] नारायणकथ्या
समस्तं सर्वदुःखानां प्रणाशाय वनाहरैः ॥ १०१ ॥ शांताः समस्
ता रोगा ग्रहाः सर्वे विनाशिताः ॥ एतानि च प्रणीताः शां
तु ते मधुसूदने ॥ १०२ ॥ एतत्समस्त रोगेभ्यो [illegible] ग्रहभयेषु
च ॥ यथा मार्जनकं शस्तं विष्णुना भाषितं त्विति ॥ १०३ ॥ एते कुशाः
विष्णुशरीरसंभवा जनार्दनाहं स्वयमेव जातः ॥ हतं मया
दुष्टमशेषमस्य स्वस्था भवत्वेष यथा वचो हरेः ॥ १०४ ॥ शां
तिरस्तु शिवं चास्तु प्रणश्यत्वशुभं च यत् ॥ यदस्य दुरितं किं
चित्तत्क्षिप्तं लवणोदधौ ॥ १०५ ॥ स्वास्थ्यमस्तु शिवं चास्तु हृषी
केशस्य कीर्तनात् ॥ यत्र रोगागतं पापं तत्रैव प्रतिगच्छतु ॥ १०६ ॥ एतत् राम
रोगादिपीडासु जंतूनां हितमिच्छता ॥ विष्णुभक्तेन कर्त्तव्यम ७

14

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

कामार्थिनं वैष्णवं ॥१७॥ ग्रस्तेन नक्रेण सुदुःखितानां प्रणाशनं पापसमस्तशापं रुद्रै
र्गजेन्द्रमोक्षाय कृतं यतस्तस्मात्स देवो वहि ॥१८॥ एतत्स्तोत्रं जपेन्नित्यं प्रे
दायुः प्रवर्द्धनं ॥ विनाशाय च रोगाणां पापप्रणाशनाय च ॥१९॥ रो
गापस्मारकुष्ठादिनाशायेतद्विनाशनं ॥ ब्रह्महत्यादिनाशाय
सर्वपापप्रणाशाय च ॥२०॥ विष्णोः प्रीतिकरं स्तोत्रं पठेद्धि नियमेन त
ह ॥ विष्णुलोकमवाप्नोति सत्यं सत्यं न संशयः ॥२१॥ स्तोत्रराजमिमं
नाम गजपापार्जनकं हरेः ॥ तस्य तुष्यति गोविंदो मनसा चिंतितं ल
भेत् ॥२२॥ कोटिजन्मार्जितं पापं पठनादेव नश्यति ॥ गोसहस्रफलं
तस्य परं पदमवाप्नुयात् ॥२३॥ यदिदं धारयेद्धीमान्यान्ति स्वर्ग
समन्वितः ॥ ग्रहा रक्षान्तेपसर्पन्ति न पिशाचा न राक्षसाः ॥२४॥ ग्र
हपीडासहस्राणि राजस्य शतानि वै ॥ सतीर्थस्नानमानानि
सकृदुच्चरिते हरौ ॥२५॥ धर्म्यो यशस्यः शत्रुघ्नः तेजो यश्च निसत्त
म ॥ पठन्तः शृण्वतां वापि यान्ति परमां गतिं ॥२६॥ तस्मात्सर्वप्र

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१७
८

यत्नेन धारयेत्तत्तु समाहितः । धन्यं नरेन्द्र दोदारः कापि
राजन्सत्या श्रोतृभिः ॥११७॥ नकुलः सहदेवश्च सप्रेते व्याधि
घातकाः ॥ यदाहं नरसिंहं वामनं विष्णुमेव च ॥११८॥ सर
न्नवेदिदं स्तोत्रं सर्वदुःखविद्राविणं ॥११९॥ इति श्री
भविष्योत्तरपुराणे ... श्रीकृष्णयुधिष्ठिरसंवादे ... अध्यायः ॥ ... ॥
सं॰१८८५ ॥ कार्तिक वदि ॥ ६ ॥ सोमे लिखितमिदं रत्नचंद्रेन
नारदेन स्वपठनार्थं ॥ राम ॥ राम ॥ राम ॥ राम ॥ राम ॥ राम ॥

16

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

श्री ऋषि देवता ॥ देवताभ्यः पितृभ्यः मह
योगिभ्य एव च नमः स्वाहायै स्वधायै
नित्यमेव नमो नमः ॥ इति त्रिर्जपेत्
ततः उत्तराभिमुखो । दक्षिणोत्तर अपसव्य
दिव कुशात्रयपात्रमकासनहृदये प्रथमं
दत्तं पात्रान्तं सपवमृत्तमेव ॥ ॐ ऽ
द्य विश्वादेवेत्र पाद्यं संबंधिनो विश्वेदेवा
इद पाद्यं नो नमः ॥ ॐ अद्य पात्रा मह
दित्र पक्ष्याद्ध संबंधिनो विश्वेदेवा इदमा
सनं वो नमः ॥ अद्य पत्र्वं अमुकगोत्र मम कर्मो गो २

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

वस्थां गतोपिवा॥ यस्मरेत्पुंडरीका
क्षं सबाह्याभ्यंतरं शुचिः॥ इति पवि
त्रा॥ पुंडरीकाक्ष नाम्नि तकुशात्रय
जलैः श्राद्धं पंचव सू न सिंचयेत्॥ तिल
कुशत्रय तिलजलैः संकल्पं कुर्यात
ॐ अद्य अमुक गोत्राणां पितृपितामह
प्रपितामहानां अमुकामुक शर्म्मणां
द्वितीय गोत्राणां मातामह प्रमातामह
वृद्धप्रमातामहानां अमुकामुक शर्म
णां पार्वणश्राद्धं अहं करिष्ये॥ ततो गाय

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ऊपितर मुक शर्मन पार्वण श्राद्धे इ
दमासनं ते स्वधा ॥ एवं पितामहाय
प्रपितामतामहयो ॥ ॐ अद्यामुक
गोत्र मातामहा मुक शर्मन पार्वण
श्राद्धे इदमासनं ते स्वधा ॥ एवं प्र
मातामह वृद्धप्रमातामहयो दद्या
त् ॥ ततः सव्यं कृत्वा ॥ ॐ विश्वान्दे
वान आवाहयिष्ये ॥ ॐ विश्वेदेवास
आगता शृणुता म इम ँ हवं एदं

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

वरुण नमोदनु रत्नानामा ॥ ओं यदे
मपवयास्मद्देवाय वनपाशानःर्कतिम
वानवकारीयं ॥ ओं विश्वे देवाः श्रणुते
म ॰ हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यविष्ठ
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसा
द्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वं ॥ ओं
आगन्न इह समागच्छन्तु विश्वे देवास
तावला ये यत्र विहृताः श्राद्धे ॥ ताव
फना च वंततो ॥ ततो पत्तत्कां पिती २

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

नह्मावाहविष्ठो॥ॐउशंतस्त्वानि 5
धीमह्युशंतःसमिधीमही॥उशन्नु
शतआवाहपितॄनहविषेअत्तवे॥
रत्यावाह्य॥ॐअपहताअसुरारक्षा
ंसिवेदिषदः॥इतितिलानवकीर्य
ॐआयंतुनःपितरःसोम्यासोग्निष्वा
त्ताःपथिभिर्देवयानैरस्मिन्यज्ञे
स्वधयामदंतोधिब्रुवंतुतेवंत्वस्मान्नित
ऽपेत॥ततःसव्यं॥देवार्घपात्रदयेप

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

विधिं कृत्वा॥ अपसव्यं कृत्वा॥ पित्रादिभ्यु
र्घपात्रेभ्यः प्रत्येकं पवित्रं दत्वा॥ पस
व्यं कृत्वा॥ ॐ शन्नो देवीरभिष्टयऽ
पो भवंतु पीतये। शं योरभिस्रवंतु
नः इति जलं प्रक्षिप्य॥ ततो पसव्येन
पित्रादिभ्यः अनेन मंत्रेण जलं पि
त्रतीर्थेन लेपेत॥ सव्यं कृत्वा॥ यवो
ऽसि देवार्घपात्रद्वये प्रत्येकं यवान
प्रक्षिप्य॥ अपसव्येन पित्रार्घपात्रेष्व
तिलोऽसि सोमदेवत्यो गोसवो देवनि

र्मता प्रयत्नमद्भुत कृः स्वदेवितन्व
लोकान्प्रीणाहनः स्वाहा॥ इतिनील ला
न॥ ततः सर्वे नदेवार्घपात्रे दधेनक्ष
मेवगंधपुष्पं प्रक्षिप्य॥ ऋपसर्वे नवि
त्रार्घपात्रे पुष्पक्षिपेत॥ ततः सर्वं नकुल
एकं देवार्घपात्रं वा महलेह्ने॥ तत्र ना
स्थितं पवित्रं देवचोजनपात्रे पुष्पंगृ
हीत्वा॥ तदुपरि किंचिद्दुकं तारं दत्वा
उं पादि व्या ऋः पात्रः दयसासं वर्न्य अं

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

नरित्तातुनपार्थवीर्या ॥६॥ रि एवर्णा
यज्ञियास्तानस्मापृःप्रितानः स ॐ स्योना
लह्नानवंन॥ॐअघपीनादिवित्रिपंक्ष्मा
संवंघनोनिर्भ्रेदेवाएसवोहस्तापीनमः
॥एवंमानामस्तदिष्योद्घातृ॥ततोग्रप
सर्वक्रत्वा॥पिञार्थपातंवामहस्तेद्दत्त्वा
पिद्येनोजुनपात्रंउतगङ्गपपवित्रंद्दत्वा त्वा
तदपरकेदकांतंदत्वा॥ॐपादिव्या,ग्रा
पःइतनपठत्वामंत्रःप्रोरकतिलजला- ५

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

न्यावाय ॥ ॐ अद्यामकगोत्रपितरमुकश
र्मन पार्वनश्राद्ध एषतेरुत्वार्घाः स्वधा
इति एवमेव पितामहादि पंचभ्योपि
ततः सव्यंकृत्वा पवित्रसहितमवशि
ष्टजलपुतदेवार्घपात्रद्वयं प्रत्येकं
देवासनदक्षिणपार्श्वे ॐ विश्वेभ्यो दे
वेभ्यः स्थानमसि ॥ उत्तानमेवकुर्ये
त् ॥ अपसव्यंकृत्वा ॥ पर पितामहार्घ
पात्रस्थितजलादिकं पितामहार्घपा

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

६ तेकृत्वा ॥ पितामहस्यार्घपात्रस्थितं पि
तार्घपात्रे निधाय ॥ पितृभ्यः स्थान
मसि ॥ तिलगन्धोदकं न्युब्जं कुर्यात्
त पात्रस्थापितानि दर्भाग्रदानप
र्यन्तं न चालयेत् ॥ ततः सव्यं कृत्वा ॥
ॐ अग्र पापित्रादित्र पश्राद्ध सर्वं दे
विश्वेदेवान् तान गंधर्वान् वानमः
एवं मातामहेभ्यो विदध्यात् ॥ ततो अप
सव्यं कृत्वा ॥ पारकतिलमन्नान्यादा

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

पा॥ अमुकशर्मामुकगोत्रपितरमुकतर्पित

पार्वणश्राद्धि एतानि गंधपुष्पधूप

दीपतांबूलयज्ञोपवीतनानासांमते

स्वधा॥ एवमेव पितामहादि पंचेभ्यः द

द्यात्॥ ततः सर्व्वं कृत्वा॥ ततो त्रैलेना

सनं चोत्रन पात्रसहितं देवब्रीतानां॥

मंडलानि कुर्यात्॥ ततोपसव्येन मंड

लानि कुर्यात्॥ ततः सर्व्वं कृत्वा॥ ततः

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

मा ऊं पा नं गा गा सा गा सा नी प संध्द तं ॥ त
त मध्ये नैव प्राणायामः ५ ट कोदिस्थ जले
श्रा हृ तिं द धं ज हु पा नु ॥ ओं अग्निश्च मे क
व्यवा हु नाय स्वाहा ॥ ओं सोमाय पवित्र
मते स्वाहा ॥ ततो जल तिल म हृ तं हृत
यं ज न यु त म न्त्र म प म ध्येन ॥ ओं इ द
मं त्र मे त हृ म स्वा मा पवित्रस्यो नमः ॥ इति द
द्यात ॥ ततो ऽ त शो ष मं तं किं च त कीं वि
त्वा ध्येन दे व पा न दध्ये ऊप मध्येन विद्या

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

दिपात्रेषु दत्वा पित्रार्घं च किंचिद्द्वार
येत ॥ ततः उत्कृष्टमन्नं सिद्धपात्रं ताम्र
लमाहारतेन प्रत्येकं परिवेक्न ॥ दध्या
संमेव मधुपकरणं जलं घृतं च तत्रोपनी
य तथैव देवपात्रे ॥ अपसव्येन पित्रादि
षु मधन्नोपरि दत्वा ॥ ततः प्रत्येकं
ॐ मधु वाता ऋतायते मधु क्षरंति सिंधु
वा माध्वीर्नः संत्वोषधः मधु नक्तमुतो
षसो मधुमत्पार्थिवं रजः मधु

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

14

८ द्यौरस्तुनः पिता ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्म
धुमांश्रस्तुसूर्यः माध्वीर्गावोभवंतुनः
मधु मधु मधुमिति जपत ॥ ततः सव्येन३
जानुपातनिस्थांदेवपात्रेसलक्ष्य ॥ ओं
पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्य
मुखेअमृतेअमृतंजुहोमिस्वाहा ॥ ओं
इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदंसमू
ढमस्यपांसुरेइतिपठित्वा ॥ ओं कृ
ष्णहव्यमिदंरक्षमदीयं इत्युक्त्वा ॥ ओं इद ८
मन्नमित्यनेनमन्त्रेण इत्यपश्चद्दमाङ्गं

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

इति घृतं इदं हवा इति सर्वान्ने दद्यात् 15
उच्छिष्टे देयां ॥ ततः यवोसि यवयास्मद्दे
षो यवयारातीतयवाम् ॥ पात्रे प्रक्षिप्य
ॐ अद्यामुक गोत्राणां पितामह प्रपिता
महानाममकामुक शर्मणां पार्वणश्रा
द्धसंबंधिनो विश्वेदेवा एतदर्घ्यं सोपक
रणं नमः ॥ इति कुशयवजलै रत्नसमेतं
एवमेन मातामहादिदैवेभ्योपि दद्यात्
ततोपसव्यं कृत्वा ॥ दक्षिणाभिमुखः पाति

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

९ तिरामज्ञानपित्रैवात्रं न्यू ज्ञी न्यां ग्या न्ना

न्या पा णि स्य स्य ष्ठ ॥ ॐ प च्च वीतेपा

त्रं मि नी मंत्र प ठ ल्प ॥ ॐ इ दं वि ष्णु रि त्या

दि च प ठ ल्पा ॥ ॐ कृ ष्ण क व्या नि दं र ह्म प

दी दं नि त्यु ल्पा ॥ ॐ इ दं मे न्नु ई मा क्रु प:

इ दि मा ज्यं ह्रि हं ह वो इ त्य न्ना दि स्रं ग म

मा ते ध्य ॥ ॐ क्ल प ह ना क्रु स ना र ह ॐ

सि है दि ष्ट द: ॥ इ त्य न्नो प रि ति ला न्न की

र्थ: प मो ट क तिलजला न्या द द्या ॥ ॐ क्र

चा ष्ट क गो त्र मी न र ष्ट क शर्म नमा वेल ९

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

आदुष्ट एतन्ने मन्त्रे सोपकरणं स्वधेतिपि
त्रे ग्रंन्नमस्तु जेन ।। एवमेव पितामहे प्र
प्यो विदधात ।। यद्येकं पात्रं भवति तदाप
धीने इति मंत्रः ।। ध्वनर्मपठनीयः ।। अव
लोकं कृपा होत्रं विध होमं च पद्वेत तन्म
वमध्दिद्यमस्मा इति जपेत ।। ततो गायत्री
जपेत ।। ततः कुशेषूपविश्य ।। ॐ मधुवा
ता इत्यादि ऋचं ।। ॐ मधु मधु मधु इति
जपित्वा रक्षोघ्नं ॐ कृणुष्व पाजः इत्या ते

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१ दिक्रुः षष्ठिस्त्रो॥ न्नमीं तलेरविकरे
२अ ता॥ ॐ दीरतामवरः इत्यादीना॥ पवित्र
मंत्रान॥ ॐ सहस्त्रशीर्षः इत्यादि पुरु
षसूक्तं॥ ॐ ऋग्भ्यः शिपान इत्यादि
कमप्रतीरथं अन्यानि च पवित्राणि
जपेत॥ पुराणोक्ति हासस्तोत्रादीनि
च जपेत॥ ततः उद्धिष्ठ सन्निधौ वा
सूतकुशत्रयपाणिः प्रोक्षितसर्वप्रका
रमन्नमुद्धृत्य सति तापिकी कृत्वा
ॐ स्वनन्तरं गन्धपुष्पधेनवाघेप्रदद्गन्धा १

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

कृते मम: अमौदनेन तृप्यंतन स्नायां
लपंगति ॥ इति मंत्रेण मंत्रस्य फल
मुद्दिश्य विकोतनत ॥ सर्वं कृत्वा ॥ प्र
चम्य ॥ हरिं स्मृत्वा ॥ गायत्री मधुवा
ताऋतायते ऋचं मधु मधु मधुमिति
जपेत ॥ ततो कूप सर्वं कृत्वा ॥ पिंडपा
तनार्थं निर्मल हस्तमात्र वर्तुल स च
तुरंगलोद्धिति दत्तिण ल्लव पिंडकार्ये
येमधे स्थाने सवाह लघ तो परि

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

११ न्यागेन दक्षिणहस्तस्थ द्धत मूलेन पवित्रे
ण॥ ॐ अपहता इति मंत्रेण प्रादेशमात्र
मुल्लिखेन पवित्रमेखान्तं [illegible]जेन॥ त न्तेप न
तउत्तर[illegible]॥ ॐ ये रूपाणि प्रतिमुंचमाना
असुरा संतः स्वधया चरंति परापुरो
निपुरो ये भरंत्यग्निष्टांल्लोकात्प्र
णुदात्यस्मात् इति मंत्रेण ज्वलदं
गारं प्रत्येकं न्यसयेत॥ ॐ अंगारं द
क्षिणतो निदध्यात॥ ततउपमूलं स
न्तादद्वि न्युप दक्षिणाग्रकुशत्रयं रेखा०

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

यां सामस्तु पात्र ॥ ततस्तं कृत्वा ॥
ॐ देवताभ्यश्चित्रिर्जपेत ॥ ततो ऽप
सव्यं कृत्वा ॥ पूरकषष्टुन्ते जलतिलगं
धपुष्पाणि कृत्वा ॥ दक्षिणे पात्रं वामहस्ते ले
कृत्वा ॥ मोटकतिलजलान्यादाय ॥
ॐ अद्यामकगोत्र पितरमुकशर्म्मा
पार्व्वणश्राद्धे पिंडस्थाने अत्रावनेजने
निक्ष्वते स्वधा ॥ इति सजलदर्भमूलोपरी
अवनेजनं दद्यात ॥ एवं पितामहस्या
परपात्रमादाय ॥ प्रपितामहस्य कुशाग्रे

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१२ दद्यात ॥ एवं परपिंडं काश्यपमपि पश्च
मं कुशेषु वनेजनानि दद्यात ॥ ततः
सर्वव्यंजनतिलजलमध्वाज्यसहितै
शेषान्नेन षट्पिंडान्निर्माय । पिंडा पा
मं मोटकतिलजलं पिंडानादायोंऽ
अद्यामुकगोत्र, पितरमुकशर्मन् पा
र्वणश्राद्धे एतत्ते पिंडः स्वधेति । पि[illegible]म
ऽ वनेजनस्थाने पिंडं दद्यात ॥ एवं पिता
महप्रपितामहयोः प्रत्येकं ततः स्वने १०

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

जनस्थाने पिंडं दद्यात ॥ ततस्सपरपि
ण्डजनद्वितीयपिंडकाध्याम पितृदेवनेजन
स्थाने मातामहादिभ्यो दद्यात ॥ पिंडदा
नं च सव्यापगहितं दक्षिणहस्तेन
कार्यं ॥ ततः पूर्वपितामहादिद्वियपलेप
नुभ्रांतपृष्ठदेष । ततो लेपभागभुज
स्तृप्यंत्विति पठित्वा ॥ पित्रादिक पिं
डाधार कुशमूले करं प्रोंछ्य सव्ये
न दक्षिणाचमेत् ॥ ततो हरिं स्मृत्वा ॥
अपसव्यं कृत्वा ॥ दक्षिणाभिमुख

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषा
यध्वं इति पठित्वा॥ वामवर्जेनोदङ्मु
खो भूत्वा प्रीतमनाः श्वासं नियम्य तेनै
व पथा परावर्त्तमानान् पितॄन्॥ श्वासपर
मं तीन ध्यायन॥ ॐ अमीमदन्त पित
रो यथाभागमावृषायिषत इति जपेत् त न
ततः पूर्ववद्दः तावरिक्ष जलयुतमवने
जनपात्रमादाय॥ ॐ अद्यामुकगोत्र
पितरमुकशर्मन्नपार्वणश्राद्धे पिंडेत्र १२

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

प्रत्यवनेजनं द्वितेस्वधेति प्रियम
पिंडोपरिप्रत्यवनेजनंदद्यात् ॥ ततो
वततदेवनेजनपात्रे पितामहादि
न्यकृतनपिंडोपरिप्रत्यवनेजनंदद्या
त् ॥ ततोनीवीविस्रंस्य ॥ सव्येनांस्था
अपसव्यंकृत्वा ॥ वामेनपाणिनानीव
दक्षिणकरोत्तरंगृहीत्वा ॥ ॐ नमोवः
पितरोरसाय ॥ नमोवः पितरःशो
षाय ॥ नमोवः पितरोजीवाय ॥ नमो

25

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१४ वः पितरः स्वधायै नमो वः पितरो घोरा
य नमो वः पितरो मन्यवे ॥ नमो वः
पितरः पितरो गृहान्नः पितरो दत्त स
तो वः पितरो दे[illegible] दन पठित्वा [illegible]
एतद्वः पितरो वासः ॥ इत्युक्त्वा ष्ट
ष्ट पिंडेषु सूत्राणि दत्वा ॥ मोटक
तिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुक
गोत्र पितरमुक शर्मन् पार्वणश्राद्धे
पिंड एतत्ते वासः ॥ स्वधेति [illegible] १४

त्रमध्वमेव परपिंडं पंच के ष्वष्ट त्रप्र
त्स्नेन ॥ ततः गंध पुष्प धूप दीप तां
बूलानि प्रत्येकं पिंडेषु दद्यात ॥ ततः
ॐ लिनाज्ञापः सं[illegible]निजलं ॥ ॐ सौम्य
नस्यमस्त्विति पृथ्वीं ॥ अक्षतं चारिष्टम
स्तु दीर्घमायुरस्तु ला नी ॥ अत्र पात्रे ष्वद्विपे
त्त ॥ ततो मोटक तिल जलान्यादाय
ॐ अद्य अमुक गोत्रस्य पितर अमुक शर्म
णः पार्वण श्राद्धे दत्तैतद् अन्नपानादिक

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

सतिप्यासक्तिस्तु त्यजेत॥ एवमेवपि
तामहानां बधंनां त स्त्रा प्राप्रत्येकम्
त्यजेत॥ ततः स वंक्रीत्वा॥ दक्षिणां
पश्चात्॥ स्मनाविंडोपरा॥ उं अघो
रः पितरः संतृप्तिपठत्॥ पूर्वांगंज
लधारां दद्यात॥ ततः कृतांजलिः प्रा
र्थ्य ब्रह्माशिषः प्रार्थयेत॥ उं गोत्रं
नो वर्द्धतां दातारो नो भिवर्द्धतां॥ वे
दाः संततिरेव च॥ श्रद्धा च नोमा व्यगमत् १५

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

त॥ वहृदेयंच नोजवेन ऊंन्द्रेचनो
वहृजवेदतपिंस्थलजेमदि या चना
रक्षनाः संतु ॥ पात्रया विक्षकें च न
एत्ता मत्त्याशिवा संतु ॥ ततो ऽपस
व्यं कृत्वा ॥ विं ओ परि स पवित्र कुष्णा
नास्तीर्थ्य ॥ ॐ उर्ज वहंती रमतं घृ
तं पयः कीलालं परिस्रुतं स्वधा स्थ
तर्प्ययत मे पितॄन्ति सपवित्र कुशे

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१६ स्वा
परदृष्टिणाग्रांजलधारं दद्यात ष्या
ततः स्वस्थाने स्थित्वा तान पिंडान् न
श्री रू मस्याद्यायो [illegible] प्यपयेत ॥ ततः
सव्येन देवार्घपात्र द्वयं संचाल्य ॥ ऽ
पसव्येन पित्रार्घपात्राण्युत्तानं कृ
त्वा सव्येन देवावार्घ कुशत्रयपय
वजलैर्देव दक्षिणां दद्यात ॥ ॐ अघा
मुक गोत्राणां पित्र पितामह प्रपि १६

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

तामहस्य नाम अमुक शर्मण पा
र्वणश्राद्ध संबंधिनो विश्वेदेवानां कृ
तैतत् श्राद्ध प्रतिष्ठार्थं इदं हविरुप
मन्नदेवतं पर्याप्तं नमम ओं आपन्ना गो
हस्मणा दत्तं का ल मन्त्रे ना ल
वं पितामहादिश्राद्धं णां सपिंडत्त णा
कुर्यात् ॥ ततः ॐ वाजे वाजे वाजे नो
नो घने षष्ठिप्राश्चमताऋ नवाश्च

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१० मद्धः पीवत माद्द पङ्क्तं त स्वापातः पवि
त्रिर्देवयानै॥ इति पित्रादीनि विसर्ज्ज
येत्॥ पित्रब्रमद्धं॥ ॐ विश्वेदेवाश्रि
यत्पमिति देववीसर्ज्जने॥ ततः सर्व्वो
न देवतान्स्पः॥ इति विर्ज्जयेत्॥ ततो
सर्व्वोनरत्नादीपं निर्वापय॥ हस्तौपा
दौ प्रक्षाल्य आचम्य॥ प्रमादान्नकु
र्वतां कर्म प्रच्यवेताध्वरेषु यत्स्म
स्मा

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

२

श्रीमते रामानुजाय नमः नत्वा विश्वेश्वरं सांबं कृत्वा च गुरुवंदनं सिद्धांतकौमुदी व्याख्या
क्रियते तत्त्वबोधिनी १ विघ्नविघाताय कृतं मंगलं शिष्यशिक्षायै निबध्नन् चिकीर्षितं
प्रतिजानीते मुनित्रयमित्यादिना त्रयोऽवयवा अस्य तत्त्रयं संख्याया अवयवे तय
प् द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्वा स्यायपच मंत्रार्थवेदशास्त्रार्थतत्त्वावगंतारो मुनयः मने
रुच्चेत्यौणादिकसूत्रेण मनेरुत्प्रत्यये मनेः प्रत्ययस्य पक्षे गुणाभावे नेह भवति कि
दित्यनुवर्तनात् तपरकरणं द्वा तेषां पाणिनिकात्यायनपतंजलीनां त्रयं मुनित्र
म: यं नत्वा स्वपंभवेन सहकृत्येत्यत्रैवान्नापिनैस्त्वविवलीन्यादिचतुर्थी स्यात् येवम् उप
पदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसीति वक्ष्यमाणत्वात् नमस्करोति देवानि
तिवत् द्वितीयापाप एव प्रकृतत्वात् किंच जातत्वाश्चदिति रीतिपद्ये नमः शब्दस्या राम
१

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

अनिरर्थकत्वात् तयोश्चतुर्थ्येन भवति अर्थवद्ग्रहणपरिभाषायाश्च प्रवृत्तेः स्वयंभु
वे नमस्कृत्येत्यत्रानु स्वयंभुवमनुकूलयितुमित्यर्थे निवृत्तायां किं मार्थेपि पदस्य
त्वादिना चतुर्थीति मूल एव स्फुटी भविष्यति नवेवं नमः स्वस्तीति सूत्रे नमः पदं
व्यर्थमिति शंकां हरन् येन नमस्कृत्यत्र हि मनुकूलयितुमित्यर्थे विवक्षिते संबंधसामान्ये
षष्ठ्यां प्रसक्तायां तदपवादत्वेनास्यावश्यकत्वात् तदुक्तमिति तेषां पाणिन्यादीनाम्
त्रीः सूत्रवार्तिकभाष्याणीत्यर्थः तस्य मुनित्रयस्योक्तिरिति व्याख्याने त्रिमुनिस
मुदायेन सूत्रं वार्तिकं भाष्यं नोक्तमिति समुदायविनामेवोक्तिरिति पर्यवस्यति परि
भाषेति पर्यालोच्येत्यर्थः न च परिपूर्वकस्य भवतेरतिरिक्तार्थकत्वात् कथम
त्रत्तानार्थतेति शंक्यं परित्यस्य भावीति भूपरिणि जंतेन योगात् के चिदत्र भवति

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

२ नायोगमभ्युपेत्याहुः परीभवोवज्ञान इति सूत्रे परोभुव इत्यस्यावज्ञान इति विशेषणान्नतिरस्कारार्थे
त्वनियमः मनसापरिभाव्य किं विदित्यादिष्वोहर्षेऽप्रयोगाच्च अत एवात्राप्रयुक्तत्वशंकापिनास्तीति दोष
अन्येतु अनादरः परिभवस्तिरस्क्रियेति कोशात्सपरिपूर्वेकाऽव्रवतेर्यजेतादेवत्तिरस्प्रतीतिर्नोत्यस्मा स्कार२
दित्याशंकैवात्रनास्तीत्याहुः तत्सदं परिभूःप्रयारिभवतीत्यतोपितिरस्कारप्रतीतेः वैयाकरणेति
ति व्याकरणमधीयतेवेत्ति वेति वा वैयाकरणास्तत्सिद्धांतानां कौमुदीयं प्रकाशिकेत्यर्थः निर्दुष्टसक
मि लजनाह्लादकत्वसाम्येन कौमुदीशब्दप्रयोगः करिष्यमाणस्यापिकौमुद्याः बुद्ध्यासन्निधापित
त्वादियदृश्यगुण्यानिर्देशः विरच्यत इति भावइति शेषः रचप्रतिपत्ते प्रतिपन्नोगुणाधानेनिपूर्वा
दस्माद्वर्तमानसामीप्येभविष्यदर्थे वर्तमानप्रत्ययः ।१। अइउण् एणनुवंधोऽणसंज्ञार्थः अ एम
लकुकः ककारस्त्वकुहुकु उकु संज्ञार्थः एओङ् ङकारः एङ्संज्ञार्थः ऐऔच् चकारस्त्वच् २

ति३

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ङ्च एचूऐचू संज्ञार्थः वर्णानामसंदिग्धत्वेन बोधनाय संहिता पाठ अविवक्षणादेतेषां संधिः स्व
राणां वादिषु पाठाद्वा दयोस्तत्वे इति निपातनसंज्ञायां निपात एकाजनाङिति प्रगृह्यत्वेन प्रकृतिभावा
त्स्वरसंधिरित्यन्ये स्यादेतत् अकारादुपदेशे न पठ्यते तत्सवर्णानामाकारादीनां लाभात्
प्रयोगाकारादयो नो दयि ह्रासत्वायाः ऋलृवर्णयोरपि सावर्ण्याद् ऋकारोपदेशेनैव सिद्धेः किं
प्रयोगपदेशेन न ऋजातिपक्षे ऋलृवर्णयोः प्रत्येकं त्रिंशतः संज्ञासिद्धये ऽणुदित्सवर्णस्येति सू
त्रेऽणग्रहणस्य जातिपक्षे प्यावश्यकत्वादिति चेत् अत्राहुः ऋलृवर्णयोः सावर्ण्यस्यानित्य
तां ज्ञापयितुमुभयोरुपदेशः तत्फलं तु क्लृप्तशिखापस्य सक्लृप्तशिखेत्यस्य दूरात्संबोधने
क्लृप्तशिखेति प्लुतः ऋलृवर्णयोः सावर्ण्यस्य नित्यत्वे तु अनन्त्यस्येति पर्युदासात् ऋकारस्ये
व लृकारस्यापि प्लुतो न स्यात् समाधानान्तरं मध्ये ग्रं लिङ्लृङ्न्त्यदर्शि भिन्नते हयवरट्

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

२ नुबंधोऽट्संज्ञार्थः हकारोपदेशस्तु अट् अश् हश् इण् म हणोर्बृहकारग्रहणार्थः अहेण अड् अवा
पेत्यादि इति एत्वं देवा हसंतीत्यत्र भोभगो अघो इति होर्यत्वं देवो हसति हि शिवेस्तु नेम् लिलिहिद्
लिलिहिध्वे विभाषेट् इति वादः लण् णकारानुबंधः अण् इण् यण् संज्ञार्थः ननु अणिति
क्वचित्पूर्वणकारेण ग्रहणं क्वचित्परणकारेणेति नुपरत्वेन तथाच संदेहापत्तौ अनुबंधा
न्तरमेव कर्तुमुचितम् सत्यम् व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्नहि संदेहादलक्षणमिति परि
भाषाज्ञापनाय पुनर्णकारानुबंध इति स्थितं ञमङणनम् मकार इह अम् यम् ञम् ङ
मु संज्ञार्थः झभञ् ञकारोपयञ् संज्ञार्थः घढधष् इति षकारस्तु झष् भष् संज्ञार्थः जबगड
दश् इति शानुबंधोऽश् हश् वश् झश् जश् बश् संज्ञार्थः खफछठथचटतव् इति वकारस्तु छव् संज्ञार्थः कप राम
य् इति यकारोपयय् मय् झय् खय् चय् संज्ञार्थः शषसर् इति रेफस्तु यर् झर् खर् चर् शर् संज्ञार्थः २

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

५७ भ्यो दुःखं ति ॥ किंतु शारीरकाध्यासमपि ॥ एतत् शारभुवाशास्त्रं ब्रह्मज्ञानाय विनिर्मितम् असमं
जगत्तल्लीनं अवेद्य ब्रह्मवादिभिः ॥३॥ किंच ॥ यादृशा स्वभावः सर्वेश्वरस्य तत्तु शांति
विरुद्धबुद्धय एते सर्वज्ञमज्ञ इति सर्वपदाभिधेयं कस्याप्यवाच्य इति सर्वमहागुणानां
स्थानं च निर्गुण इती रुसमस्तवेद वेद्यं त्ववेद्य इति ते जगदीशमाहुः ॥४॥ किं बहुना
॥ विविधदुरितव्रातस्फीतत्यदिर व्यसनाकुलादतिभि तमतेजीं वादेवाभिसंपरमेश्वा
नुः अपगतपरिच्छेदामोदां बुधेरुपगच्छतां मशकाशी श्रुतामेदो नस्यात्कुतो मदहृ
त्तीतः ॥५॥ अपरं च ॥ दृश्यं मिथ्या दृष्टिकर्तापि मिथ्या दोषो मिथ्ये त्येवपाधीरमीषां
साधिष्ठानां शोपि किन्नोति चिंता साधिष्ठानां पंडितानां मुदेति ॥६॥ विश्वावसुः ॥ वयस्य
मैवं महीसुरदूषणेषु वदिजं भिक्षाः ॥ पारं पर्यंत आगतो निजकुलपंथानहात राम

५७

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ताव
उपलभ्यंते अमीवेलुप्रामाणिकमर्थं दूरीकृत्या प्रामाणिकमेवं दूरीकुर्वंति ॥
तथा हि ॥ श्लो ॥ प्रत्यक्षगोचरमशेषमपि प्रपंचं मिथ्येति मायिन इति प्रतिपादयं
ति सर्वप्रमाणसरणीमतिवर्तमानं ब्रह्माप्रपंतीचपरं वतनिर्विशेषम् ॥ १०० ॥
पुनः सतोषम् ॥ हंत ब्रह्मवंधवद्भ मे परस्मै ब्रह्मणे द्रुह्यंति ॥ पत: ॥ यदेव सर्वज्ञमपा
स्तदोषभवार्तिहारि श्रुतमागमांते अजस्रपरं ब्रह्म तदेव भुंक्ते संसारतापानिति संती
रंति ॥ १ ॥ न केवलममी परस्मै द्रुह्यंति ॥ किंतु तत्प्रमाणेभ्यः श्रुतिभ्योपि ॥ पत: ॥ मि
प्यापीवेदकत्वाच्छ्रुतिषु कुमतिभिः कर्मकांडे निरस्तप्रामाण्ये ब्रह्मकांडे सहगुणा
वचने प्रशोषितो ब्रह्मशब्दः मिथ्यार्थासमीन्विभाति प्रकृतिरपि परं ब्रह्म नैवाभि
पत्तेः वाच्यत्वानाश्रपत्वात्कथमुपनिषदां मानतां जानतेते ॥ २ ॥ न परमेते श्रुति

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

एतावदन्यदपि ॥ संन्यासाश्रममाश्रितोपि सकलव्यापारलोपात्मकं कैंकर्यं च पलोहरे र
पदिशन्त्याग्रजपानीं विशन् अर्थ्यातार्पयतीश्रितो र्जितमहोमहाप्राज्ञमश्रुत्यसौ को
मश्यपादिहरामरामतादिदं कष्टं कलेश्चेष्टितम् ॥ ९३ ॥ किं बहुना ॥ अन्याप्यौत्तीकिम
मितोपिहतेकलौ पे सन्यासिनो विदपतेगर्हिलां प्रलम्भान् एतनुचेत ऽहकृंततिवे
सवोसावित्यत्र शूद्रममतेर्मिमते द्विजोपत ॥ ९४ ॥ विश्वावसुः ॥ सर्वेमेवं भाषिष्टाः
॥ अच्छंतुरुंतमतिनः कातीविद्रुतौघं उ क्षुंनुमेत्तचरणं कलपंतुमांवा हर्यंघ्रि
पंकरुह ॥ किं कारतापराश्चेत पंकप्रसक्तिः कलंकहृद्यां कतेषाम् ॥ ९५ ॥ यत्पुनर
हितं फणीवरपर्यंक कैंकर्यं पर्यटनमपि तुर्यं श्रमानगुरणमीति तदापि
नानिपुणानिरूपणविजृंभितं केचन पंकजलोचन कैंकर्यापेव पर्यटायंते ॥ ९६ ॥

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

५२ संन्यासिनः इहधन्यास्ते हि स्वतएवगतस्पृहाणि हिहाः॥ इत्थं हि हेयोपाय विद उदाहरंति॥
भोगाय वनचांगनापरीलपोषणागा हृतिंख्यातये स्वार्थपाककृतिः कृपात्रविषयत्या
गार्थमर्थार्जनं स्वाध्यायाध्ययनं प्रतिग्रहकृते वादाय शास्त्रश्रमो दुष्येद्ब्रोदरपूर्त
ये यदिह रेः कैंकर्ण्यमाचर्यते॥८७॥ अन्यच्च॥ यो दोषै रपि पाक्षीवतः पूरुषस्सा
त्विकानां प्रायः प्रत्यो भवति भगवद्भक्तिमापापाय हृद्याम् आक्रांतापि प्रबलभुज
गैः कंटकैरप्यनल्पैः किन्नहृद्या सुरभिकुसुमा केतकी भाग्यभाजां॥८८॥ इत्य
न्यतोभिक्रामन्समंतादवलोक्य सांजलिबंधम्॥ क्रियासार्पितवेदेभ्यः आहूयप्रभुः
श्रुतीर्विरूः पांडवो लानि वातिभ्यो पंडितेभ्योन मोस्तु वः॥८९॥ कृशानुः॥ महं
पुनर्महत्तमराणामप्येषां न रोचते नमस्क्रिया॥ यदेतेषु मिथ्यावादिन एव जडा राम

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ॐ कृष्णाय नमः ॥ तुम मेरो जापरम

भक्त हो त्री न मानो बचन हमार ॥

हरि भक्त जो जुग करते ॥ ज्ञान

धरमादि न चार ॥ कहो शुकश्री भा

गवत हु विचार ॥१॥ भजन करा

विश्वास न होन्य ॥ संसय शोक

विकार ॥ बदहि दिलीपमहुरतां

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

उतरे न मरे हः दिन साना ॥ कहे कु०
चिंता तेजो पति हीत राजा ॥ जी २ ॥
सुनि विषसा रख हमार ॥ कमल
नैन की लीला गावो ॥ जी २ ॥ मि
टहि कोटि विकार ॥ कहे कु०
पुष्पा दश अष्ट तिन चार मिल २
कहत विचार विचार ॥ साधु स

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ग्मिलसावक्तावत २॥ हरि
कासिमरनसार ॥ कहोसुक०
हूजौंधनदुरवासापठहः॥ जी॥
भ्रातमः श्वःविचार ॥ कः राजा
हमेभोजनदिजो ॥ जीर॥ कःजा
श्रीसतहार ॥ कहोसुक०॥ रा
जाकहः तुमकरुनादिजो॥जी
र॥ नाहनश्रीरउपाय॥ ॥

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

२ हेपदक हः श्री कृमसभारो ॥जी२॥
हेमरेमदासहाय॥ कहेभ॥ ज
बपोडुबभुत लिमरनकिनाः॥जी२
प्रभाट कृमभरारे॥ चकजुदरमनकि
भुधमाङ्मा॥ अभिबचमबुतमार॥
कहेभ॥ समभुगमनबेमातपसज
म॥ हापरप्रजाचारा॥ परमक
कलिकेवलतिजा॥ श्री॥ सा जाग्री
मभधारकमकृकश्री भागवतहः
विचारा॥ इतिश्रीकृदवजाकेता २

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA